

prof. Urszula Smaza-Gralak

Wydział Architektury Wnętrz, Wzornictwa i Scenografii

Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu

50-156 Wrocław, Plac Polski 3/4

e-mail: usg@asp.wroc.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Pauliny Anny Buczyńskiej pt.: „UNIWERSALNE PROJEKTOWANIE ODZIEŻY. Odpowiedź na realne potrzeby ludzi wobec współcześnie zachodzących zmian w społeczeństwach europejskich”, opracowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Marzeny Wolińskiej i promotorki pomocniczej dr Magdaleny Grendy na Wydziale Architektury i Wzornictwa Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu, w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki oraz ocena dorobku projektowego/artystycznego.

Zleceniodawca oceny rozprawy doktorskiej:

Recenzja została sporządzona na podstawie pisma XDD/AiW/182/2023-24 z dnia

13.09.2024r., otrzymanego z Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, informującego, że uchwałą Rady Wydziału Architektury i Wzornictwa Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu z dnia 25.02.2019r., zostałam powołana na recenzentkę w przewodzie doktorskim mgr Pauliny Anny Buczyńskiej

Dostarczona dokumentacja (wersja drukowana):

- Rozprawa doktorska: „UNIWERSALNE PROJEKTOWANIE ODZIEŻY. Odpowiedź na realne potrzeby ludzi

wobec współcześnie zachodzących zmian w społeczeństwach europejskich”, format A4, stron 212,

układ pionowy,

- Abstract UNIVERSAL CLOTHING DESIGN (język angielski)

- Streszczenie (język polski)
- PORTFOLIO 1.0 działalność projektowa/artystyczna 2002-2019
- PORTFOLIO 2.0 DZIAŁALNOŚĆ ARTYSTYCZNA, działalność projektowa/artystyczna 2002-2019
- Wzornik dzianin (formatka A4)
- Wzornik tkanin (formatka A4)
- Nośnik usb: Rozprawa doktorska: „UNIWERSALNE PROJEKTOWANIE ODZIEŻY. Odpowiedź na realne potrzeby ludzi wobec współcześnie zachodzących zmian w społeczeństwach europejskich”, Abstract UNIVERSAL CLOTHING DESIGN (język angielski), Streszczenie w języku polskim i angielskim

Podstawowe dane o kandydatce

Pani Paulina Anna Buczyńska jest absolwentką Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu (od 2010 roku Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu). Studiowała w latach 1996-2002 na Wydziale Malarstwa, Grafiki i Rzeźby.

Dyplom z wyróżnieniem z zakresu Grafiki Warsztatowej uzyskała w Pracowni Drzeworytu, prowadzonej przez prof. Zbigniewa Lutomskiego i w Pracowni Rysunku prof. Andrzeja Załeckiego.

Od 2016 roku jest związana z Wydziałem Architektury Wnętrz i Scenografii Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, aktualnie Wydział Architektury i Wzornictwa. Od 2016 roku prowadzi wykłady z Historii Mediów, od 2017 wykłady z zakresu Przygotowania Projektu do Masowej Produkcji, od 2018 roku wypełnia godziny dydaktyczne w II Pracowni Projektowania Produktu i uczestniczy w korektach Zespołów Projektowych.

W 2017 roku podjęła studia doktoranckie na Wydziale Architektury i Wzornictwa w macierzystej uczelni.

W 2019 roku wszczęła przewód doktorski.

Działalność artystyczna/projektowa

Swoją przygodę z projektowaniem ubioru rozpoczęła w pierwszych latach XXI wieku. Jej obecność i aktywność na polskim rynku odzieżowym trwa nieprzerwanie od czasu ukończenia studiów w 2003 roku, do chwili obecnej.

Główny nurt działalności artystycznej/projektowej mgr Pauliny Anny Buczyńskiej jest wpisany w świat mody

i nieodłącznie z nim związanej, fotografii. Pierwsze doświadczenia zdobywała projektując odzież dla dzieci, najbardziej wymagającego pod względem funkcji i wygody użytkownika klienta, przy czym kluczowe znaczenie miały normy dotyczące bezpieczeństwa odzieży dla najmłodszych, określone z chwilą wejścia Polski w struktury unijne.

Zawodową drogę rozpoczęła od współpracy z firmą COCCODRILLO, producentem ubrań dla niemowląt i dzieci do 14 roku życia. Do najważniejszych zadań Projektantki należało wówczas opracowanie około 12 autorskich kolekcji w sezonie wraz z doбором dodatków, szczegółową dokumentacją wzorów, opisaniem projektów w języku angielskim, przygotowaniem kolekcji do prezentacji a także podpisywanie kontraktów, kontrola produkcji w Chinach oraz kooperacja z dostawcami z Europy i Azji.

W latach 2010-2013, zakres prac obejmował również opracowanie katalogów produktowych w tym konceptu wraz z przygotowaniem materiału wizualnego - graficznego i fotograficznego, projekty billboardów oraz aranżację witryn i wystaw sklepowych.

W 2009 roku Pani Paulina Anna Buczyńska zainaugurowała działalność autorskiej marki, funkcjonującej do dziś pod nazwą PauliAnna - Atelier dla Dzieci. Na stronie internetowej można przeczytać: *PauliAnna powstała z myślą o dzieciach, niebanalnych projektach, krótkich seriach i szalonych pomysłach*. Od tamtego czasu z niesłabnącą kreatywnością i energią, projektuje odzież dla sylwetek młodzieżowych, ekskluzywne kolekcje szkolne GES i IES, unikalną kolekcję dla uczniów Niepublicznej Szkoły Podstawowej im. Leonarda da Vinci w Poznaniu, organizuje

i nadzoruje całościowy przebieg procesu produkcyjnego w Polsce, oddając się bez reszty swojej pasji.

Wyjątkowego doświadczenia nabiera projektując stroje reprezentacyjne dla Chóru Dziewczęcego Skowronki, który istnieje na scenie od 1950 roku a jego działalność jest związana z instytucją miejską Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu.

W 2012 roku uruchomiła autorską markę odzieżową LAB/35, której preferencje są skupione wokół projektowania zrównoważonego, ponadczasowych propozycji projektowych, przemysłanego wzornictwa i oparte na wysokiej jakości tekstyliach oraz materiałach wykończeniowych. Marka specjalizuje się w projektowaniu kolekcji dedykowanych wybranym grupom, m.in.: aktorom, muzykom, dyrygentom, odzieży dla indywidualnego użytkownika i

szyciu na miarę, dostosowując konkretne fasony i rozwiązania konstrukcyjne do oczekiwań i realnych potrzeb zamawiającego. Produkcja odzieży jest zlokalizowana w Polsce a to wiąże się z organizacją i nadzorem procesu produkcyjnego oraz kooperacją z dostawcami tkanin i dodatków z krajów Unii Europejskiej.

W 2017 roku podjęła kolejne wyzwanie i od tamtego czasu zajmuje się projektowaniem kolekcji przeznaczonej dla dzieci z niepełnosprawnością.

Paulina Anna Buczyńska dysponuje bogatym dossier projektowym a potwierdzeniem tego są zebrane w PORTFOLIO, projekty kolekcji wdrożone do produkcji w latach 2002-2019 (część 1.0) oraz autorska galeria fotografii (część 2.0). W dokumentacji wizualnej zamieszczone zostały również wybrane informacje na temat prezentacji oraz publikacji zamieszczonych w prasie branżowej i mediach wraz z przykładami okładek katalogów i stron do magazynów.

PORTFOLIO 1.0 Prezentację rozpoczynają nieliczne przykłady prac studenckich opracowane w ramach zajęć z przedmiotu Przygotowanie Projektu do Masowej Produkcji. Na kolejnych stronach została zamieszczona dokumentacja fotograficzna kolekcji dla dzieci, dziewczynek i chłopców w rozmiarach od 68 cm do 164 cm, na sezony wiosna/lato oraz jesień/zima, wybrane z lat 2007-2011 wraz z grafiką nadruków i opisami projektów. Wszystkie zaprojektowane całościowo, składające się z wielu elementów, a każda z osobna zróżnicowana stylistycznie, estetycznie, funkcjonalnie i materiałowo. Spoglądając na walory artystyczne i użytkowe kolekcji, należy uznać, że ich wartość została zweryfikowana przez upływający czas i realia ówczesnego rynku, uzyskując aprobatę zleceniodawców (współpraca z firmą Coccodrillo) i uznanie konsumentów.

Potwierdzeniem możliwości projektowych i ich praktycznego wykorzystania są projekty kostiumów oraz fotorelacja z występu Chóru Dziewczęcego „Skowronki”, historyczna suknia, opracowana na potrzeby filmu „Zamek”, ekskluzywne kolekcje szkolne GES, IES oraz kolekcja z emblematem, dedykowana uczniom NSP im. Leonarda Da Vinci w Poznaniu, zaprojektowane z myślą bardzo młodych ludziach oraz ich codziennych i niecodziennych funkcjonalnościach.

Propozycje wyróżnia klasyczny krój, ponadczasowy design i perfekcyjny detal oraz dyscyplina kolorystyczna, czasami tylko Projektantka pozwala wybrzmieć barwie, aby w ten sposób zaakcentować przynależność jednostki do grupy/społeczności.

W zamyśle twórczym powstają również rozwiązania dedykowane użytkownikowi indywidualnemu, który pragnie wyrazić swój styl. Należą do nich propozycje z obszaru mody damskiej i są to: Kolekcja 212 (2012), Kolekcja 213 (2013), Kolekcja 214 (2014), Garnitur Żakardowy (projekt z 2016 roku). Prace odzwierciedlają podejście Projektantki do komunikowania idei, analizowania i programowania funkcji, kształtowania formy. Projektowe decyzje respektują ciało pozostające w ruchu i zdają się być podporządkowane estetycznemu rygorowi. Kreacje, szlachetne w swej prostocie zostały utrzymane w czerni i bieli. Doktorantka tworzy rozpoznawalny język artystycznej/projektowej narracji, modelując formę ubioru, badając proporcje, zmieniając kierunki, żonglując kompozycją a nade wszystko, sygnując kreacje inwencją twórczą i intelektualnym potencjałem.

Tę część PORTFOLIO zamyka propozycja projektowa dziecięcych ubiorów, bielizny i akcesoriów, składających się na kolekcję pod nazwą OYIO, która jest niezaprzeczalnym dowodem pełnego zaangażowania Doktorantki w projektowanie dla dzieci z niepełnosprawnościami.

PORTFOLIO 2.0 Paulina Anna Buczyńska jest twórcą multidyscyplinarnym i ze swobodą eksploruje różne pola sztuki. Galeria prac fotograficznych z lat 2002-2019, zaprezentowana w tej części PORTFOLIO, odśłania pełne spectrum możliwości kreacyjnych i profesjonalizm Doktorantki. Fotografia stała się medium, za pomocą którego przekazuje idee, wyraża emocje i komunikuje z odbiorcą. Kręgosłup wizualnych narracji stanowią - natura i człowiek, jego najbliższe otoczenie oraz konteksty sytuacyjne. Pracuje zarówno w technice tradycyjnej/analogowej jak i cyfrowej, wykorzystuje skale monochromatyczne i barwne. Precyzyjnie wybiera kadr, aranżuje kompozycję, ekspresję rysuje światłem, kreuje nastój; operuje planem, detalem obiektu, głębią optyczną.

Możemy poznać osobę uprawiającą fotografię portretową, modową, produktową, krajobrazową, reportażową o wysokich walorach artystycznych.

Ze względu na temat zbiór zdjęć został skatalogowany zgodnie z intencją Autorki i uformowany w następującym szyku: PORTRETY, KULINARIA, NATURA, KREACYJNA, PROJEKT ANATOMIA_GAI, REPORTAŻ TEATRALNY, SCENOGRAFIA/KOSTIUMY i uzupełniony stosownymi podpisami.

Z uznaniem należy podkreślić, że zaprezentowany materiał dokumentacyjny w pełni wizualizuje działania projektantki ubioru, artystki fotograficzki, scenografki/kostiumografki i kreatorki rzeczywistości.

Nie ulega wątpliwości, że zapisane i utrwalone obrazy można uznać za charakterystyczne dla przestrzeni mentalnej Doktorantki, Jej wrażliwości, temperamentu i stylu.

Rozprawa doktorska

Strona formalna

Praca doktorska zatytułowana „UNIWERSALNE PROJEKTOWANIE ODZIEŻY. Odpowiedź na realne potrzeby ludzi wobec współcześnie zachodzących zmian w społeczeństwach europejskich”, powstała w ramach Studiów Doktoranckich na Wydziale Architektury i Wzornictwa pod kierunkiem prof. dr hab. Marzeny Wolińskiej przy udziale promotorki pomocniczej dr Magdaleny Grendy.

Dysertacja ma charakter eseju naukowego, który cechuje wysoki poziom artykułowania myśli, komunikatywny styl wypowiedzi opatrzonej przypisami, właściwie dobrane słownictwo oraz logiczna struktura powiązań omawianych zagadnień i prezentowanych przykładów, w odniesieniu do części projektowej/artystycznej.

Na podkreślenie zasługuje wysoka jakość materiału wizualnego, profesjonalizm edytorski i graficzno-typograficzne wyczucie.

W przyjętym przez Autorkę obszarze opracowania zostały wyodrębnione trzy zasadnicze części, poprzedzone wyjaśnieniem pojęć i sformułowań użytych na potrzeby rozprawy.

W rozdziale 1.0 (str. 11-80), zbudowanym z podrozdziałów zostały poruszone główne wątki problemowe. Autorka redaguje wypowiedź opierając się na literaturze tematu, dostępnych materiałach elektronicznych, przeprowadzonych badaniach i osobistym doświadczeniu.

W rozdziale 2.0 (str. 81-118), zostały zamieszczone wyniki badań netnograficznych, jakościowych i ilościowych oraz transkrypcje wypowiedzi ankietowanych osób.

Rozdział 3.0 (str. 119-194), zawiera opis procesu badawczego oraz jego projektowo-artystycznych aspektów

i został zilustrowany materiałem dokumentującym przewodowe dzieło.

Refleksje ujęte we wnioskach końcowych i lapidarna zapowiedź wystawy prezentującej materializację idei - kolekcję *Inclusive Standard Lab*, stanowią podsumowanie wypowiedzi i dają pogląd na stan świadomości i postawę Doktorantki.

Dopełnieniem treści rozprawy są: Bibliografia, w której wyszczególniono opracowania zwarte i publikacje tematyczne - 22 pozycje w tym jedna publikacja elektroniczna; Źródła internetowe - 70 stron www z podaniem dat dostępu i pozyskania materiału, a także spisy: ilustracji, wykresów i rysunków.

Na zakończenie, Pani Paulina Anna Buczyńska kieruje słowa podziękowania do osób, których wsparcie sprawiło, że Jej twórcza wizja i praca projektowa zostały urzeczywistnione.

Rozdział 1.0

Paulina Anna Buczyńska swoją misję jako projektantki upatruje w tym, aby Jej prace mogły wspierać czyjąś codzienność i deklaruje: *Jest to dla mnie znacznie bardziej istotne niż rozpoznawalność stylu i wyrażenie własnej ekspresji twórczej. [...] Ja chciałabym wytrwać na obranej ścieżce, rozwijając się i propagując idee projektowania uniwersalnego, które jak wierzę, potrafią zmienić życie jednostek a w konsekwencji całych społeczeństw.*

Aktywność w wolnorynkowej branży odzieżowej umożliwiła Jej rozwijanie umiejętności, doskonalenie warsztatu projektanta, zdobywanie fachowej wiedzy, nawiązywanie kontaktów i rozszerzanie kompetencji.

Z ponad dwudziestoletnim bagażem doświadczeń na polskim rynku mody powraca do macierzystej uczelni, kierowana potrzebą podzielenia się wiedzą i chęcią jej praktycznego wykorzystania w złożonym procesie edukowania projektantów. Zamierza na gruncie akademickim zainicjować dyskurs na temat projektowania empatycznego, moralnie odpowiedzialnego i przyszłości projektowania.

W ramach studiów doktoranckich podejmuje się opracowania ważnego rangą projektu artystyczno-naukowego

i zgodnie z metodologią prowadzenia prac badawczych eksploruje temat wpisujący się w koncepcję projektowania uniwersalnego odpowiadającego na realne potrzeby ludzi.

Dysertację rozpoczyna cytatem: *Wszyscy należymy do grup o specjalnych potrzebach.*

Przytoczone słowa Viktora Papanka, autora książki pt.: „Design dla realnego świata”, wybitnego projektanta i teoretyka designu, zdają się sygnować kierunek i sposób myślenia

Doktorantki a zarazem stanowią fundament do rozważań o roli projektanta oraz jego powinności wobec jednostki i społeczeństwa, mowa tu o nadrzędnej wartości, którą jest działanie na rzecz człowieka i poprawy jakości jego życia.

Momentem przełomowym, który zdecydował o zmianie Jej myślenia o ubiorze, było zaprojektowanie kolekcji dla dzieci z wieloraką, głęboką niepełnosprawnością ruchową. To dało początek dogłębnemu spojrzeniu na problemy ludzi ze „specyficznymi potrzebami”, a szczególnie ich niedostrzeganiu i marginalizowaniu. Analiza rynku i dostępnych źródeł tematycznych oraz czas spędzony w Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym SANCJA w Poznaniu, pozwoliły na zaobserwowanie i zrozumienie funkcjonowania osób pozostających pod opieką i osób opiekujących się. Praca nad projektem uświadomiła Doktorantce, z jakimi problemami zmagają się osoby z różnorodnymi niepełnosprawnościami oraz jak istotne w projektowaniu powinno być dostrzeganie użytkownika ekstremalnego i potrzeb osób wymagających wsparcia. Akceptując stwierdzenie *[...] projekty spełniające oczekiwania poznawcze i motoryczne ekstremalnych użytkowników będą lepsze dla wszystkich pozostałych osób*, podejmuje próbę *[...]wykreowania uniwersalnego procesu projektowego, na bazie którego można tworzyć kolekcje odzieży możliwie najszerzej odpowiadające na zróżnicowane potrzeby ludzi*.

Charakteryzując rynek modowy i sektor odzieżowy zauważa: spadek jakości wyrobów, wzrost produkcji, przejście od fast fashion do ultra-fast fashion, medialny greenwashing i niespełnione obietnice potentatów modowych czy niewłaściwe traktowanie osób zatrudnionych w fabrykach, nie tylko w Azji ale również w Polsce. Świadoma zgubnych skutków produkcji i nadprodukcji, zainspirowana myślą Viktora Papanka: *[...]najlepszym rozwiązaniem byłoby natychmiastowe zaprzestanie działalności*, zadaje wiele pytań w poszukiwaniu odpowiedzi na nurtujące Ją kwestie.

Przyjmując, że ubiór traktowany w kategoriach medium informacyjnego można uznać za synonim zmian społeczno-ekonomicznych i transformacji kulturowej, wyraża pogląd: *Możliwość wyboru odpowiedniego stroju może mieć wszechstronny wpływ na życie jednostek, oddziałując na ich zdrowie, samopoczucie, relacje społeczne czy sukces zawodowy. Właściwie dobrane ubrania mogą znacząco poprawić codzienne funkcjonowanie oraz jakość życia*, przy czym kluczowe jest uwzględnienie różnorodności jednostek.

Uzasadniając swoje spostrzeżenia wymienia wiele zależności, które decydują o tym, jak nieobojętny wpływ ma ubiór na sposób myślenia i zachowania, zwracając uwagę na m.in.: dress code w miejscu pracy i tzw. pierwsze wrażenie, podaje przykład „zielonej brody”, mówi o uniformizacji strojów i jej skutkach społecznych, o dopasowaniu stroju do preferencji i możliwości a także o czynniku psychosomatycznym i emocjonalnym, gdy chodzi o redukcję stresu i niwelowanie napięć, wpływie ubioru na psychikę osób z incydem depresyjnym, wspomina o skuteczności działania (wybory, decyzje powiązane z doświadczeniem i percepcją ciała), oddziaływaniu stroju formalnego na zwiększenie świadomości własnego wizerunku a nawet wybory żywieniowe czy też wpływie koloru, który często jest czynnikiem decydującym o nastroju i samopoczuciu a w przypadku osób z niepełnosprawnościami pomaga w manifestowaniu osobowości i wyrażaniu ekspresji.

Świadoma faktu, że rynek mody musi ulec dogłębnej transformacji, która może przyczynić się do tworzenia produktów i usług odpowiadających na realne potrzeby konsumentów, postuluje udział osób marginalizowanych i z niepełnosprawnościami w procesach projektowych oraz strukturach organizacyjnych firm a także inkluzywność w środowisku pracy, w którym wszyscy pracownicy są szanowani i czują się akceptowani, bez względu na różnice kulturowe, wiekowe, religijne, płciowe czy niepełnosprawności.

Idąc tym tropem, dochodzi do wniosku: *Jeżeli więc dodamy do siebie, wszystkie, wspomniane [...], pozornie niewielkie mniejszości, jeżeli zsumujemy wszystkie potrzeby specjalne, okaże się, że w gruncie rzeczy projektowaliśmy dla większości.* Uważa, że drogie i innowacyjne rozwiązania wystarczy zastąpić empatycznym podejściem do projektowania i wrażliwością na potrzeby drugiego człowieka a wtedy zmiany na lepsze w branży modowej staną się możliwe. Odnosząc się do problemu wykluczenia i marginalizacji, osobom zajmującym się projektowaniem odzieży, dedykuje motto: *Ludzie mają bardzo różne kształty, rozmiary, wysokości, szerokości, preferencje. Absolutnie wszystko mają różne.* Konkludując, dobitnie podkreśla: *Każda osoba może w ciągu swojego życia doświadczyć wykluczenia ze względu na wiek, sprawność, percepcję, sylwetkę, itd., lub może też być niepełnosprawną czasowo (złamanie, hospitalizacja, ciąża).*

W konotacji z podjętym tematem, warto w tym miejscu przypomnieć Konwencję Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych z 2006 roku a podpisaną przez rząd Polski

w rok później i ratyfikowaną w 2012 roku oraz przyjętą przez Komisję Europejską strategię na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030, z 2021 roku. Art. 24 wspomnianej Konwencji leży u podstaw działań podejmowanych przez wyższe uczelnie w Polsce.

Strategia uwzględnia różnorodność form niepełnosprawności, często niewidocznych [...] i ma być sposobem na rozwiązanie problemów, z którymi borykają się kobiety, dzieci, osoby starsze, uchodźcy z niepełnosprawnościami oraz osoby mające trudności społeczno-ekonomiczne. Jej celem jest zapewnienie, by wszystkie te osoby, bez względu na ich płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię lub światopogląd, wiek lub orientację seksualną: mogły korzystać z przysługujących im praw człowieka, miały równe szanse i równy dostęp do uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym [...], nie doświadczały już dyskryminacji.

W podrozdziałach 1.5.1 – 1.5.8 Autorka szczegółowo opisuje swoje spostrzeżenia w oparciu o analizę aktualnej sytuacji na rynku odzieżowym (europejskim w tym polskim i amerykańskim), opracowania tematyczne, rezultaty badań i własne doświadczenia. Omawiane zagadnienia i sposób ich artykułowania świadczą o znakomitej orientacji w branży modowej, znajomości reguł rynkowych, dużej wiedzy i kompetencji Autorki.

Do osób najbardziej zaniedbanych przez przemysł modowy Doktorantka zalicza: osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby transpłciowe i niebinarne, osoby o różnym pochodzeniu etnicznym.

1.5.1 Aby poprawić jakość życia osób starszych światowa Organizacja Zdrowia WHO promuje koncepcję aktywnego starzenia i aktywizację seniorów. Zdaniem Autorki, ubiór jest tym elementem, który może wspierać funkcjonowanie tych osób lub przeciwnie, źle zaprojektowany i nieuwzględniający potrzeb, wzmacniać poczucie wykluczenia. Paulina Buczyńska zauważa stygmatyzację oferty rynkowej dla osób starszych, wskazując zaledwie trzy firmy (Petal Back Clothing, Studio JSG, Resident Essentials), których oferta jest ograniczona do kilku funkcjonalnych modeli choć z pominięciem różnorodnej stylistyki i estetyki, nadmienia o producentach, którzy w niewielkim zakresie wspierają medycynę i sektor opieki nad osobami w podeszłym wieku. Przybliża postaci znane z kampanii reklamowych: Iris Apfel i Helenę Norowicz oraz Lyn Slater czy Helen Van Winkle oraz zapamiętanego z projektu Advanced Style, fotografa i filmowca Ari Seth Cohen'a, który zakwestionował stereotypy, pokazując ludzi starszych w niekonwencjonalnych ubiorach.

1.5.2 Z przytoczonego w treści rozprawy podsumowania WHO, zawartego w raporcie o niepełnosprawności, warto zacytować akapit: *Niepełnosprawność jest częścią stanu zdrowia człowieka. Prawie każdy z nas w pewnym momencie swojego życia będzie niepełnosprawny w ograniczony czasowo sposób lub na stałe, a ci, którzy dożyją podeszłego wieku, doświadczą rosnących trudności w funkcjonowaniu.*

Autorka, powołując się na statystyki, zaznacza: [...] *osoby z niepełnosprawnością stanowią największą mniejszość na świecie, a mimo to, są grupą najbardziej zaniedbaną i niedostatecznie reprezentowaną*, mając przy tym na uwadze udział nielicznej grupy osób z niepełnosprawnościami na wybiegach. Jest to zaledwie kilka nazwisk znanych z pokazów, prasy i mediów: Aimee Mullins, Aaron Philip, Madeline Stuart, Jullian Mercando, Mama Cax, w sektorze mody męskiej: Jack Eyers, Alex Minsky, Nyle DiMarco.

1.5.3. Autorka dostrzegając tworzenie osobnej kategorii odzieży *plus size*, podkreśla wagę problemu a tym samym rodzaj wykluczenia osób noszących nietypowe rozmiary, pomimo propagowanego i trwającego od lat 90. ruchu *body positive* i wyraża pogląd: [...] *styl nie ma rozmiaru i nie musi być przezeń determinowany*. Wymienia marki promujące różnorodność w modzie damskiej, jednocześnie wskazując zaniedbania w postrzeganiu cielesności, ograniczoną propozycją w sektorze mody męskiej. Biorąc pod uwagę dane rynkowe i wytyczne dotyczące inkluzywności rozmiarów, zapisane w dokumencie Danish Fashion Ethical Charter, przytacza cytaty z raportu „Vogue Business”: *To jakie mamy ciało nigdy nie powinno zależeć od panujących trendów [...]. Jeśli chcemy wychować nowe pokolenie ludzi, którzy mają mniej problemów ze zdrowiem psychicznym i wizerunkiem własnego ciała oraz osiągnąć ciałoneutralność, należy wywierać nacisk na projektantów, by reprezentowali wszystkich.*

1.5.4 W tym podrozdziale Autorka podejmuje wątek dotyczący problemu osób w różnym wieku ze stomią, dla których nie tylko walka z chorobą lecz także zmiana postrzegania siebie i samoakceptacja stają się wyzwaniem. Opierając się na doświadczeniach osób dotkniętych chorobą i bezpośrednich wywiadach, bada rynek i dochodzi do wniosku, że [...] *osoby projektujące powinny poszerzać wiedzę na temat różnorodnych problemów, zwłaszcza jeśli są one niewidoczne za sprawą dobrze dobranej odzieży*. Wśród firm, które oferują odzież i

bieliznę zapewniającą dyskrecję wymienia: Vanilla Blush, OstoMy Secret, OstoMe Fashion, Still A Lady, Awestomy, Comfizz oraz polskie marki: Nago, Tutti.

1.5.5 Problemy sensoryczne dotyczą ludzi z różnymi dysfunkcjami związanymi ze zmysłami. Moda odgrywa w tym obszarze niemałą rolę. Poczucie wykluczenia jest odczuwane przez osoby niewidome, głuche, nieme. Autorka sygnalizuje, że osoby z nadwrażliwością na dotyk, dźwięk czy światło wymagają szczególnego wsparcia projektantów i producentów a także przygotowania oferty odzieży adaptacyjnej, która będzie dostosowana do różnych wymogów (zapis do odczytu w alfabecie Braille’a lub proste rozwiązania i narzędzia dostępne w telefonie np. detektor kolorów, czytnik). Wskazuje firmy, które proponują takie rozwiązania. Są to m.in.: Sonar Moda, White Cane Label, ColorADD, Two Blind Brothers (wspierająca także badania nad chorobami wzroku), czy działania litewskiej projektantki Rugile Gumaliauskaite, która opracowuje specjalne wydawnictwa do kolekcji, aby klientki mogły dotykać tkanin.

1.5.6 Wyrażanie tożsamości za pomocą ubioru jest istotnym czynnikiem w funkcjonowaniu osób niebinarnych i transseksualnych. Temat podziału odzieży na damską i męską nadal pozostaje w europejskich realiach kulturowych sprawą mocno dyskusyjną. Autorka uważa, że: *Przyjęcie perspektywy pozapłciowej powinno pomóc w skupieniu się na rzeczywistych funkcjonalnościach*. Odnosząc się do przykładu osób queer i trans a także LGBTQ+, które często są zmuszone skrywać swoją tożsamość, zwraca uwagę na problem ich dyskryminowania, np. w miejscu pracy. Wymienia nazwiska osób, które propagują różnorodność i inkluzywność w przemyśle modowym walcząc o prawa osób transpłciowych. Są to modelki: Andrea Pejić, Hunter Schafer, Indya Moore czy Sky Cubacub. Nawiązując do wypowiedzi jednej z transpłciowych modelek Aaron Rose Philip: [...] *W modzie jest miejsce dla wszystkich*, dodaje: *Aby jednak (moda) jej siła była wymierna i zmieniająca funkcjonowanie społeczeństw, z wybiegów i okładek magazynów musi wejść do sklepów, do środowisk pracy czy szkół*”.

1.5.7 *Od kiedy Europa stała się domem dla milionów ludzi z różnych części świata, wzrosła różnorodność pod względem etnicznym, religijnym i kulturowym*. Ten wymowny cytat skłania do refleksji - ignorowanie koloru skóry i rasizm mogą być powodem alienacji społecznej. Przejawy dyskryminacji związane z dress codem, fryzurą, nakryciem głowy prowadzą do

wykluczania osób różnych ras z edukacji. Inną oznaką mikroagresji na tle rasowym, o której wspomina Doktorantka, jest produkowanie bielizny w kolorze *nude*, zarezerwowanej wyłącznie dla standardów zachodniej mody, wykluczającej z użytkowania osoby o ciemnej karnacji. Przeciwdziałają temu zjawisku kampanie, np. Nude Revolution oraz marki: Nubian Skin, Savage X Fenty, ThirdLove, Skims.

Do aktywistek walczących o różnorodność, reprezentację i widoczność na wybiegach oraz pomoc we wzmacnianiu pozycji kolorowych projektantów należy Naomi Campbell. Autorka zwraca także uwagę na działania, które mają zbliżyć Polskę do światowego dyskursu o inkluzywności etnicznej, zauważając brak oferty w sklepach czy reprezentacji mniejszości m.in.: Żydów, Romów, Muzułmanów w reklamach, magazynach modowych i na wybiegach.

1.5.8 W tym podrozdziale Autorka podaje przykłady wykluczeń i marginalizacji potrzeb związanych z odzieżą.

W treści odnajdujemy wątki dotyczące: binaryzmu przemysłu odzieżowego i oferty handlowej uznającej wyłącznie kryterium płci; ciałopozytywności, która nie dostrzega wszystkich ciał, szczególnie dotyczy to rozmiarów męskich plus size; dyskryminacji przez mniejszość homoseksualną, mniejszości niewpisujących się w ustalone kanony piękna; emancypacji związanej z ubiorem i nierównościami związanymi z płcią; odzieży specjalistycznej używanej przez służby mundurowe oraz zawody dotychczas postrzegane jako męskie czy dress code ubioru szkolnego opartego na stereotypach płciowych i rasowych.

W dalszej części Rozdziału 1.0 wypowiedź Doktorantki dotyka zawiłych meandrów projektowania dla osób o „specjalnych potrzebach”, które okazały się być dobrym rozwiązaniem dla całych populacji (audiobooki, ekrany dotykowe, wibracje w telefonie a nawet obieraczka do ziemniaków zaprojektowana dla ludzi z artretyzmem). Nadmienia o udogodnieniu, które sama zastosowała w ubiorach dziecięcych i zaadaptowała do garderoby dla dorosłych (wewnętrzna regulacja obwodu w pasie spodni).

Za psychologiem percepcji Jamesem J. Gibsonem, przywołuje koncepcję ofert zapisanych w przestrzeni

i przedmiotach, a przytaczając tytuł jednego z rozdziałów w książce „Dizajn na co dzień”, Dona Normana - „Projektowanie dla ludzi wyjątkowych”, sugeruje, aby taka dedykacja dotyczyła

wszystkich projektowanych rzeczy i uważa, że: *pytanie „dla kogo”, powinno być tym, które rozpoczyna i kończy proces twórczy.*

Zdaniem Pauliny Anny Buczyńskiej, zaangażowanie branży modowej we wspieranie różnorodności, nie pozostawia wątpliwości co do potrzeby wprowadzenia pilnych zmian, biorąc pod uwagę fakt, że: *[...] O jakości życia nie decydują najwybitniejsze osiągnięcia designu.* Priorytetem jest edukowanie projektantów, reprezentacja osób różnorodnych na kierunkach projektowych, nowa generacja specjalistów do spraw mody i designu.

Podążając dalej tym tropem koncentruje uwagę na SYSTEMIE DEI (diversity, equity, inclusion). Skrót ten oznacza różnorodność, równość, inkluzywność, co w kontekście mody jest naturalną konsekwencją zachodzących zmian społecznych i rosnącej świadomości na temat nierówności i wykluczenia. Wymienia znane marki zaangażowane w realizację strategii DEI, do których zalicza: NIKE, GUCCI, GAP Inc., ADIDAS, Levi Strauss & Co., w Polsce LPP.

W treści rozprawy znajduje się zbiór zasad odnoszących się do projektowania uniwersalnego, zainplantowanych przez Doktorantkę na potrzeby projektowania odzieży. Oferta firm: Tommy Hilfiger Adaptiv, IZ Adaptive, Universal Standard, MagnaReady, Aira, jest tego potwierdzeniem.

Paulina Anna Buczyńska zdaje sobie sprawę z korzyści i zagrożeń projektowania uniwersalnego i aby uniknąć błędów, stwierdza: *[...] istotne jest, aby projektowanie uniwersalne było autentycznym i trwałym procesem, który uwzględnia pełną różnorodność użytkowników, ich preferencje i ograniczenia. Wymaga to od zarządzających firmami empatii, gotowości do dialogu oraz uznania za nadrzędną wartość, potrzebę działania na rzecz ludzi.*

Kolejny, Istotny wątek, który został poruszony dotyczy projektowania specjalistycznego a właściwie to niesatysfakcjonujących efektów, które przynosi. Problem stygmatyzacji oferty w zakresie specjalistycznych wyrobów i ich dostępności prowadzi do poczucia odrzucenia i izolacji osób z niepełnosprawnościami na skutek negatywnego postrzegania przez społeczeństwo. Przykład ortopedycznych butów jest tego najlepszym dowodem.

Jest jeszcze jedna, istotna kwestia, która została zasygnalizowana. Wiąże się ona bezpośrednio z omawianą problematyką i dotyczy sztucznej inteligencji AI oraz technologii umożliwiającej generowanie obrazów, m.in. w świecie mody. Obrazy i postaci wygenerowane na potrzeby niniejszej dysertacji za pomocą AI, poszerzają zasób informacji na temat tego, co odróżnia futurystykę od rozwiązań, które istnieją.

Treść wypowiedzi skłania do refleksji, z której jasno wynika, że trendy w modzie i przyszłość ubioru determinuje interdyscyplinarne, uniwersalne projektowanie oparte na fuzji nauki i sztuki, techniki i biznesu, z wykorzystaniem najnowszych technologii a także wszystkich możliwych przestrzeni informacji i kanałów sprzedażowych w celu dotarcia i zaspokojenia potrzeb oraz gustu jak największej, możliwej grupy osób, pod jednym warunkiem - respektowania praw człowieka i jego naturalnego środowiska.

Rozdział 2.0

Ten rozdział rozprawy doktorskiej zawiera opis badań przeprowadzonych na podstawie literatury przedmiotu

i opracowań charakteryzujących aktualną sytuację rynkową z uwzględnieniem obowiązujących trendów oraz rezultaty badań netnograficznych z wykorzystaniem komunikacji internetowej jako źródła danych.

Paulina Anna Buczyńska opracowuje ankietę do badań ilościowych CAWI (245 respondentek/respondentów)

i przygotowuje zestaw pytań do przeprowadzenia badań jakościowych IDI (39 osób), w celu rozpoznania potrzeb

i preferencji związanych z odzieżą dla wytypowanej grupy docelowej. Do przeprowadzenia badań zostały wykorzystane słowa kluczowe i grupy wyrazów wpisujące się w temat PROJEKTOWANIE UNIWERSALNE.

Analizuje, docieka, porównuje, sprawdza za pomocą dostępnych narzędzi - Formularze Google, wywiady wspomagane komputerowo przy pomocy strony www oraz wywiady pogłębione.

Przyjęta metoda badań umożliwiła Doktorantce zbudowanie [...] *obrazu potrzeb związanych z odzieżą, aby w dłuższej perspektywie poszerzać zakres samodzielności i niwelować zagrożenie wykluczenia społecznego w grupach marginalizowanych.*

W dysertacji zostały zamieszczone transkrypcje wypowiedzi, pozostawione bez odautorskiego komentarza, po to, aby w ten sposób uzyskać [...] *obiektywny obraz realnych potrzeb ludzi wobec zachodzących współcześnie zmian.*

Badania i ankietyzacja były istotnym elementem procesu projektowego i służyły nie tylko pozyskaniu informacji, lecz umożliwiły stworzenie bazy danych niezbędnej do

zaprogramowania toku dalszej pracy badawczej, opracowania założeń do części praktycznej i sformułowania wniosków dotyczących uniwersalnego projektowania odzieży. Rozpoznanie potrzeb respondentów, konfrontacja wypowiedzi ankietowanych z własnymi przemyśleniami oraz strategiczne podejście do projektowania przy założeniu inkluzywności i promowaniu projektowania włączającego, stanowią solidne podstawy do budowania autorskiej koncepcji wzornictwa ubioru i tworzenia szkiców do mody przyszłości.

Rozdział 3.0

Kolekcja *Inclusive Standard Lab* wpisuje się w koncepcję projektowania uniwersalnego i została zaprezentowana w formie wizualizacji sylwetek od 1 do 8, z użyciem postaci wygenerowanych za pomocą AI. Autorska kolekcja została stworzona w oparciu o ponad dwudziestoletnią praktykę zawodową, pozyskaną wiedzę projektantki ubioru, przeprowadzone badania netnograficzne i ilościowe oraz wnioski z pogłębionych wywiadów. Proces projektowy przebiegał dwoma równoległymi drogami. Pierwsza z nich dotyczyła przestrzeni realnej i pogłębianiu świadomości poprzez doświadczenie własne, obserwowanie rynku mody, wsłuchiwanie się w potrzeby użytkownika, rozmawianie o oczekiwaniach i preferencjach osób różnorodnych. Druga, stanowiąca nie mniej istotny element rozwoju i samokształcenia odnosiła się do przestrzeni wirtualnej i wykorzystania technologii cyfrowych jako narzędzi wspomagających proces projektowy. Opracowanie kolekcji dedykowanej osobom z różnych względów marginalizowanych i wykluczonych wynikało również z własnej potrzeby wyrażenia emocji i zmanifestowania postawy twórczej.

Przystępując do opracowania kolekcji zadawała sobie pytanie: *dla kogo tworzę* i bacznie przyglądała przyszłym użytkownikom, zamieniając, jak wyznaje, rzeczowniki na czasowniki, elementy ubioru na czynności, które będą w nich wykonywane, po to, by lepiej rozumieć, na jakich funkcjonalnościach powinna się skupić, materializując wizję.

Doktorantka opiera swoje koncepcje na klasycie ubioru i minimalistycznej elegancji, będącej synonimem współczesności i rozpoznawalnego stylu, łączącego w sobie elementy avant-garde i dark romantic.

Kompozycja ubiorów bazuje na asymetrii, prostych liniach krojów, łączeniu i nakładaniu płaszczyzn dla uzyskania warstwowości i konstruowaniu luźnej formy typu oversize, dedykowanej dla obu płci. Zaproponowana kolorystyka zawiera się pomiędzy czernią a bielą i została uzupełniona skalą szarości, zestawionych w monochromatyczne gamy ułożone z wyselekcjonowanych deseni, zgodnie z własnymi preferencjami. W maksymalizowaniu wyrazu plastycznego i charakteru kolekcji dużą rolę odegrała powściągliwość stylistyczno-formalna zaproponowana dla poszczególnych rozwiązań oraz subtelne i celowe operowanie dodatkami. Garderoba i akcesoria zostały wykonane z tkanin i dzianin przyjaznych dla człowieka i środowiska. O wyborze zdecydowały pochodzenie tekstyliów, ich właściwości, skład, parametry, jakość, sposób konserwacji, cena.

Dobór fasonów był konsekwencją rozwiązań funkcjonalnych, które zostały zebrane i odnotowane we wskazaniach ogólnych i szczegółowych dla górnych oraz dolnych elementów odzieży a także ubrań całościowych, w czasie noszenia oraz ubierania i rozbierania. Opis zawiera również analizę zapieć, w tym: zatrzasków, zamków, rzepów, magnesów, klamer, wiązań z wyszczególnieniem zastosowanych w kolekcji a także oznaczenia i wskazówki dotyczące konserwacji odzieży z uwzględnieniem odczytu przez osoby z dysfunkcjami czy neuroróżnorodne z nadwrażliwością na dotyk.

Inclusive Standard Lab składa się z wielu elementów, które tworzą całość lecz zostały zaprojektowane tak, aby uniwersalne kroje stanowiły bazę komponowania ubioru a jednocześnie pobudzały wyobraźnię i inspirowały do kreowania indywidualnej stylizacji z wykorzystaniem akcesoriów.

Kolekcja, będąca rezultatem eksploracji obszarów badawczych została profesjonalnie przedstawiona a empiryczne rezultaty poszukiwań, które w przypadku projektowania uniwersalnego przebiegały na linii: potrzeba - proces twórczy - projektant, zostały konsekwentnie zwizualizowane i udokumentowane w materiale przewodowym.

Konkluzja

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska pt.: „UNIWERSALNE PROJEKTOWANIE ODZIEŻY. Odpowiedź na realne potrzeby ludzi wobec współcześnie zachodzących zmian w

społeczeństwach europejskich” wraz ze zrealizowanym dziełem - kolekcją ubioru *Inclusive Standard Lab* stanowią spójną merytorycznie i formalnie całość.

Bazę dla zaistnienia idei i eksploracji tematu stanowiła dotychczasowa praktyka projektowa, znakomita orientacja w sektorze odzieżowym oraz aktywna postawa w branży modowej, charakteryzująca się żywym reagowaniem na zmiany społeczne, baczny obserwowaniem reorientacji w projektowaniu i dostrzeganiem realnych potrzeb jednostki.

Myślenie ukierunkowane na projektowanie uniwersalne mieści w sobie wiele obszarów projektowania a tym samym wskazuje wielość problemów do rozwiązania. Projektantka, znajdując niszę na rynku produktów i usług skupia się na wypełnieniu luki i proponuje rozwiązania włączające, inkluzywne, wolne od stereotypów i dostępne dla osób ekstremalnie użytkujących czyli szerokiego grona konsumentów „o specjalnych potrzebach”, by wspierać ich codzienność. Opowiada się jednocześnie za taką transformacją w segmencie modowym, która [...] przyczyni się do trwałych zmian na wielu płaszczyznach, które pomogą wspierać różnorodność dla tworzenia zdrowych i sprawiedliwych społeczności.

Świadoma kontekstów, konsekwentnie przeprowadza proces studyjno-badawczy przez co wypowiedź w części teoretycznej, zawierająca ważne spostrzeżenia i refleksje oraz wnioski końcowe, nabiera wymowy szczególnej o dużym ciężarze gatunkowym i poznawczo-edukacyjnym przesłaniu, opartym na myśleniu holistycznym, humanistycznym i innowacyjnym.

Wnikliwe i dogłębne podejście do tematu potwierdza niekwestionowane predyspozycje efektywnego poprowadzenia pracy koncepcyjno-projektowej w celu osiągnięcia oryginalnego rozwiązania problemu badawczego i ma swoje umocowanie w kolekcji ubioru *Inclusive Standard Lab*, która jest unikalną propozycją ideowo-estetyczną, o wysokich walorach projektowych/artystycznych, funkcjonalno-stylistycznych i konstrukcyjno-materiałowych.

Istota oryginalności pracy doktorskiej i naczelna wartość procesu intelektualno-twórczego polega na odczuwaniu i dotykaniu realnego świata, analizowaniu i rozumieniu otaczającej rzeczywistości i jest odzwierciedleniem dojrzałej i odpowiedzialnej, empatyczno-emocjonalnej postawy Pani mgr Pauliny Anny Buczyńskiej oraz wyrazem kultury projektowej i osobowościowego kodu Doktorantki.

W poszanowaniu wymagań proceduralnych, stwierdzam, że praca doktorska Pani mgr Pauliny Anny Buczyńskiej oraz przedstawiony do oceny dorobek artystyczny/projektowy spełnia wymogi art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (z późn. zmianami). Korzystając z przywileju recenzenta proponuję wyróżnienie rozprawy doktorskiej i wnioskuję o dalsze procedowanie. Z pełnym przekonaniem rekomenduję wysokiej Radzie do Spraw Nauki i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu, osobę Pani mgr Pauliny Anny Buczyńskiej jako kandydatki do uzyskania stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Urszula Smaza-Gralak

Paniowice, 15.11.2024